

szkoła podstawowa **7-8**

OPRACOWANIA lektur uzupełniających

HENRYK SIENKIEWICZ

SĄD OZYRYSA

Streszczenia lektur
uzupełniających

Charakterystyki
i problematyka

Odpowiedzi na
pytania z testów
i sprawdzianów

pewniak
na teście

GRĘG
WYDAWNICTWO

HENRYK SIENKIEWICZ

Biografia

Urodził się **5 V 1846 r.** w Woli Okrzejskiej na Podlasiu, a zmarł **15 XI 1916 r.** w Vevey w Szwajcarii. Był pisarzem i publicystą. Pozostawił po sobie bardzo różnorodną spuściznę literacką: nowele (np. *Janko Muzykant*, *Latarnik*, *Sachem*), powieści historyczne (m. in. *Krzyżacy*, *Trylogia*), obyczajowe (*Rodzina Połanieckich*) oraz podróżniczo-przygodową, napisaną dla dzieci, *W pustyni i w puszczy*.

Pisarz bardzo dużo podróżował, zbierając materiały do późniejszych prac. Dwa lata spędził z przyjaciółmi i słynną polską aktorką Heleną Modrzejewską w Kalifornii. Już za życia był twórcą lubianym i cenionym przez społeczeństwo polskie. Na jubileusz dwudziestopięcioletnia pracy pisarskiej, w dowód uznania otrzymał od swych rodaków majątek i dworek w Oblęgorku (woj. świętokrzyskie, niedaleko Kielc).

Największym osiągnięciem pisarza było otrzymanie w 1905 r. Nagrody Nobla za całokształt twórczości.

Kolejne pokolenia Polaków najbardziej cenią sobie *Trylogię*: *Ogniem i mieczem*, *Potop*, *Pan Wołodyjowski* – powieści historyczne, w których autor sławi bohaterstwo i patriotyzm dawnych polskich rycerzy, oraz *Quo vadis*, w której przedstawił obraz życia pierwszych chrześcijan w starożytnym Rzymie, za panowania Nerona.

” SĄD OZYRYSA

Wyjaśnienie tytułu utworu

Według mitologii egipskiej ludzka dusza musiała przejść po śmierci rytuał „ważenia duszy” w tak zwanej Sali Dwóch Prawd. **Zmarły był sądzony przez trybunał Ozyrysa** – władcy bogów egipskich. Na wadze, znajdującej się w pomieszczeniu, ważono serce przybyłego, kładąc na drugiej szali pióro – symbol bogini prawdy. Jeśli serce było lżejsze niż pióro, Ozyrys prowadził duszę do raju. **Tytuł odnosi się bezpośrednio do fabuły** – przed Ozyrysem staje Psunabudes i bóg zaświatów musi osądzić jego duszę.

Czas i miejsce akcji

Teoretycznie **czas akcji nie jest dokładnie określony** – Sienkiewicz pisze, że działo się to za panowania *któregoś tam Tutmesa z którejś dynastii, panującej przed napadem Hyksosów*, lecz zgodnie ze źródłami historycznymi Totmes I rozpoczął swoje rządy dopiero po najeździe Hyksosów. Oznacza to zatem, że **autor celowo przekręca nazwiska i nazwy oraz miesza ze sobą fakty**, by nie uściślać czasu akcji, lecz pozostawić go niedookreślonym. Akcja obejmuje krótki czas sądu, natomiast fabuła poszerza się o życie Psunabudesa opowiedziane przez Mądrość.

Podobnie jak czas, **miejsce akcji ukazane jest metaforycznie**. Sąd Ozyrysa odbywa się gdzieś na pograniczu świata realnego i zaświatów. Fabuła pokazuje z kolei **starożytny Egipt** jako miejsce wszystkich wydarzeń związanych z życiem Psunabudesa.

Przy symbolicznym odczytaniu utworu miejscem opisywanym przez autora jest **Rosja pod rządami cara**.

Bohaterowie utworu

Psunabudes – zmarły minister, podwładny faraona, **skorumpowany, niegodziwy, głupi**. Kiedy był młodym człowiekiem (studentem), bliskie były mu takie wartości jak wolność i równość. Zarzucił je jednak całkowicie, gdy rozpoczął karierę polityczną. Podejmował **decyzje, które jedynie szkodziły krajowi**. Doprowadził również do **konfliktu między faraonem a ludnością Egiptu**, nastawiając przeciw sobie obie strony. Postać Psunabudesa symbolizuje ludzi władzy, którzy nie nadają się zupełnie do pełnienia funkcji publicznych, ponieważ są do tego zbyt głupi i są gotowi posunąć się do każdej niegodziwości, aby osiągnąć jak największe korzyści dla siebie. Znaczące jest także imię, pochodzące **od frazeologizmu „psu na budę”, czyli niepotrzebny**, nieprzydatny, mający niewielką wartość.

Ozyrys – władca bogów egipskich, **rozsądny i mądry**, chce wydać sprawiedliwy wyrok.

Idee – Głupota, Niegodziwość, Mądrość.

Plan wydarzeń

1. Śmierć Psunabudesa.
2. Sąd Ozyrysa nad duszą zmarłego ministra.
3. Spór Głupoty i Niegodziwości.
4. Argumenty obu Idei.
5. Oczekiwanie na wyrok.
6. Przywołanie Mądrości w celu rozstrzygnięcia sporu.
7. Rozprawa Mądrości – przedstawienie losów Psunabudesa.
8. Ważenie „zastug” Głupoty i Niegodziwości.
9. Odesłanie Psunabudesa do świata żywych.
10. Radosne powitanie zmartwychwstałego ministra w Egipcie.

Krótkie streszczenie

Pewnego dnia umiera minister egipskiego faraona, Psunabudes. Zgodnie z wierzeniami tego kraju jego dusza musi przejść przez sąd Ozyrysa, który zdecyduje, co się z nią stanie. Upominają się o nią dwie negatywne Idee – Głupota i Niegodziwość. Najważniejszy z bogów egipskich pyta, na jakiej podstawie roszczą sobie do niej prawa. Pierwsza wypowiada się Głupota, która twierdzi, że była dla Psunabudesa jak matka i podpowiadała mu, co ma robić. Niegodziwość również twierdzi, że w znaczący sposób kierowała życiem ministra. Ozyrys nie chce sądzić na podstawie argumentów, które będą głupie lub niegodziwe, i wzywa na pomoc Mądrość, licząc, że ta pomoże mu wydać wyrok. Wezwana opowiada o życiu ministra, a Ozyrys umieszcza na szalach wagi zastugi obu Idei. Mądrość wspomina, że Psunabudes wypędził ją z Egiptu. Opowiada też o jego życiu, w którym postępował zarówno głupio, jak i niegodziwie. Chcąc odnieść sukces, sprzeniewierzył się wyznawanym wcześniej poglądom. Swoimi działaniami doprowadził nawet do podważenia autorytetu faraona wśród jego poddanych. Działał też na szkodę ludu, starał się wynarodowić ludzi obcego pochodzenia i zrobić z nich Egipcjan. Nie wykazał przy tym inteligencji, która pozwoliłaby mu odnieść korzyść z tej sytuacji, mimo że łapówkarstwo w tym czasie było niemal na porządku dziennym. Ostatecznie okazuje się, że waga nie przechyliła się w żadną stronę – obie Idee miały na ministra taki sam wpływ. W związku z tym Ozyrys, nie mogąc opowiedzieć się po żadnej ze stron, postanawia odesłać Psunabudesa do świata żywych i pozostawić go tam do skończenia świata, z nadzieją, że wtedy będzie można ocenić, która z idei ma większe prawo do jego duszy. Zmartwychwstały minister zostaje powitany w Egipcie okrzykami radości.

STRESZCZENIE

Po śmierci Psunabudesa, ministra egipskiego faraona, na sądzie nad zmarłym spotkały się dwie Idee – Głupota i Niegodziwość. Obie rościły sobie prawa do zabrania duszy ministra do swoich zaświatów, każda była przekonana, że miała większy wpływ na jego życie. Zrobiły o to tak wiele hałasu, że Ozyrys wezwał je przed swoje oblicze, aby wyjaśnić sprawę.

Głupota twierdziła, że opiekowała się zmarłym jak matka, dyktowała mu, co ma robić i mówić. Porównała jego głupotę do stołowych nóg i uważała, że to jej należy się dusza człowieka, który był jej wierny przez całe życie. Podobne argumenty przedstawiła Niegodziwość, twierząc, że Psunabudes był szubrawcem. Ona również żądała duszy zmarłego. Po chwili obie Idee chwyciły Psunabudesa za ręce, każda chciała przeciągnąć go na swoją stronę.

Ozyrys, będąc świadomym, że obie Idee mają podstawy do ubiegania się o duszę ministra, nie chciał podejmować decyzji na podstawie argumentów, które mogły być tylko niegodziwe lub głupie. Postanowił więc wezwać na pomoc Mądrość, będącą nieprzyjaciółką Głupoty i Niegodziwości. Ta pozytywna Idea miała już wcześniej do czynienia z sądzonym. To właśnie on nakazał wyrzucenie jej z Egiptu. Psunabudes, słysząc ten zarzut, próbował się bronić. Ozyrys nakazał mu milczenie i poprosił Mądrość o ocenę tego czynu. Ta uznała, że minister był zarówno głupi, jak i niegodziwy.

Następnie Mądrość opowiedziała, jak wyglądało życie Psunabudesa. Za czasów studenckich był zacieklej liberałem, jednak po objęciu urzędu państwowego wyrzekł się wyznawanych wcześniej wartości. Stał się zwolennikiem ograniczenia swobód obywatelskich, donosił, dążył do zjednoczenia państwa pod władzą memfickiej biurokracji. Ozyrys uznał to za szelmostwa, które należy położyć na wadze po stronie Niegodziwości. Jednak Mądrość kontynuowała opowieść. Tym razem zobrazowała sposób sprawowania rządów przez Psunabudesa. Zamiast wzmacniać państwo, ostabiał je. Wprowadzał chaos, przysparzał państwu wewnętrznych nieprzyjaciół, a przy tym nie zdawał sobie sprawy, że czyni tylko szkodę. To działanie zostało zapisane „na korzyść” Głupoty. Kolejne wspomnienia dotyczyły działalności ministra na rzecz wynaradawiania mieszkańców Egiptu niebędących Egipcjanami. Nie mogli wyznawać własnej wiary, używać swojego języka i pisma. Narzucił im noszenie czepków stanowiących narodowe egipskie nakrycie głowy. Jednak Psunabudes bardzo łatwo czynił odstępstwa od tej reguły w zamian za łapówki, które były rzekomo naturalną metodą załatwiania wszelkich spraw. Psunabudes unikał także wprowadzania głębokich reform, które faktycznie mogłyby wpłynąć na poprawę sytuacji kraju. Jego działalność była pozorna i powierzchowna. Był zbyt głupi, aby zrozumieć, czego potrzebuje państwo. Ponadto oszukiwał faraona i lud, buntował ich przeciw sobie, aby mieć nad nimi przewagę. Działania te doprowadziły do tego, że w Egipcie zapanował głód i zwiększyła się przestępczość. Jednocześnie sam polityk uważał się za niezwykle mądrego.

Oceniając każdy postępek Psunabudesa, Ozyrys dokładał winy na poszczególne szale. Gdy postanowił sprawdzić, która przeważy, okazało się, że obie Idee miały taki sam wpływ na życie sądanego. Największy z bogów nie był więc w stanie podjąć sprawiedliwej decyzji, która umożliwiłaby wydanie wyroku. Dlatego jako wszechmocny postanowił odesłać Psunabudesa do świata żywych, aby piastował doradcze stanowiska przy różnych władcach, licząc na to, że na końcu świata będzie można ocenić, czy jest bardziej głupi czy niegodziwy. Po ogłoszeniu tej decyzji kopnięciem przyspieszył powrót ministra na ziemię. Tam powitano go z radością. Ta reakcja egipskiego ludu sprawiła, że Mądrość zaśmiała się cicho.

Problematyka

Władza

Świat opisany przez Henryka Sienkiewicza w opowiadaniu *Sąd Ozyrysa w alegoryczny sposób pokazuje sposób sprawowania władzy w carskiej Rosji*. Autor osadził akcję w starożytnym Egipcie, by zmylić cenzurę. Ludzie znajdujący się w Rosji u władzy są gotowi sprzeniewierzyć się własnym przekonaniom, aby zrobić karierę polityczną. Podejmują **decyzje, które zamiast budować – rujną państwo**. Doskonale została też ukazana praktyka wynaradawiania ludzi zamieszkujących terytorium Rosji, którzy pochodzili z innych krajów, mieli inną narodowość. Za wszelką cenę starano się ich rusyfikować i zmuszać do wyrzeczenia się własnej narodowości. Jednocześnie owi politycy manipulowali zarówno społeczeństwem, jak i władcą, starając się ich skonfliktować. Sami chcieli w ten sposób utrzymać stanowiska i zachować choć pozorną władzę. Sienkiewicz kompromituje także carski aparat władzy, ukazując tapówkarstwo, które było wówczas stałą praktyką.

Główny bohater, Psunabudes, to w rzeczywistości **Konstantin Pobiedonoscew** (co wiadomo z listu anonimowego Polaka do ministra rosyjskiego), który był znany z nadużywania władzy i dążeń do unifikacji społeczeństwa.

Zła władza a naród

Sąd Ozyrysa ukazuje sytuację ludzi żyjących w kraju rządzonej teoretycznie przez władcę, a w rzeczywistości przez jego podwładnych, którzy manipulują zarówno nim samym, jak i całym społeczeństwem. **Stabość narodu widoczna jest na samym końcu**, gdy Psunabudes powraca na ziemię i jest witany przez lud z radością. Trudno nawet winić tych ludzi – nie znają oni innego życia, są zmanipulowani do tego stopnia, że wydaje im się, że polityk chce dla nich jak najlepiej.

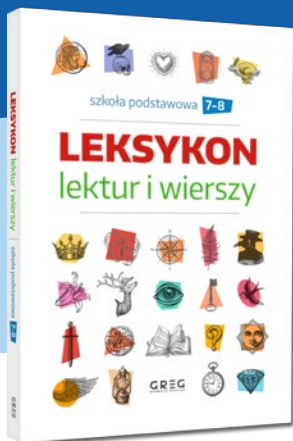
Wizja sądu nad zmarłym

Sąd nad duszą jest elementem towarzyszącym wielu wyznaniom. Każdy ma być rozliczony ze swojego życia, z dobrych i złych postępów, a decyzja sądu jest ostateczna oraz nieodwołalna. W mitologii egipskiej to właśnie Ozyrys dokonywał oceny życia zmarłego. W utworze Sienkiewicza ma on ostatecznie wystąpić go w zaświaty Idei, która wywarła na niego największy wpływ. Jest to bóg chcący wydawać sprawiedliwe wyroki, ale wobec tak wielkiej głupoty i niegodziwości okazuje się bezradny. Utwór przypomina też czytelnikowi, że **każdy, niezależnie, jak wysoką pozycję społeczną zajmuje** i jak bardzo wydaje się netykalny, **zostanie po śmierci rozliczony** ze wszystkiego, co zrobił.

Gatunek i budowa utworu

Sąd Ozyrysa należy do epiki. Jest to **opowiadanie na pograniczu humoreski i opowiadki filozoficznej**. Jego **fabuła jest dość prosta**, dotyczy głównego bohatera, którym jest gubernator prowincji Phath, Psunabudes, choć on sam wypowiada się w tekście tylko raz. Pojawiają się tu także **elementy komiczne**, takie jak wplątane rzekomo staroegipskie powiedzenia, np. *niech mnie ibis kopnie*, imię ministra sugerujące jego nikłą przydatność społeczną.

W utworze mamy do czynienia z **narracją trzecioosobową**, świadczą o tym formy czasowników używanych przez osobę opowiadającą historię sądenia Psunabudesa. **Wszechwiedzący narrator** zna myśli, odczucia bohaterów.

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książce
Leksykon lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 7–8!

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec,
Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Natódka, Agnieszka Nawrot,
Karolina Rymut, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona Szóstak,
Joanna Tomasik, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk,
Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Karolina Rymut, Joanna Tomasik,
Weronika Widzińska, Maria Zagnińska

Wydanie I

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Aleksandra Zimoch

Layout i skład:

Pracownia Register

Zdjęcia i portrety – domena publiczna.